SAMARQAND VILOYATIDA YUQORI XAVFLI INSON PAPILLOMA VIRUSI INFEKSIYASINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA BACHADON BO‘YNI SARATONI PROFILAKTIKASI

Maxmudova Lola Baxromovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti “Epidemiologiya” kafedrasi dotsenti

Ibragimova Fayyoza Chori qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti “Epidemiologiya” kafedrasi magistranti

Bozorova Aziza Hasan qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti “Epidemiologiya” kafedrasi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada bachadon bo‘yni saratonining asosiy etiologik omili bo‘lgan yuqori xavfli inson papilloma virusi (HPV) infeksiyasining epidemiologik ahamiyati va Samarqand hududida qayd etilgan ko‘rsatkichlar yoritilgan. 2021–2023-yillarda O‘zbekistonning uch hududida o‘tkazilgan tadqiqot ma’lumotlariga ko‘ra, Samarqand hududida tekshirilgan 7 594 nafar ayolning 452 nafarida yuqori xavfli HPV aniqlangan, bu 6,0 foizni tashkil etgan. Yosh guruhlari bo‘yicha natijalar tavsiflanib, ayrim kichik guruhlarda ishtirokchilar soni kamligi sababli ma’lumotlarni ehtiyotkorlik bilan talqin qilish zarurligi ta’kidlangan. HPVga qarshi emlash, skrining va epidemiologik kuzatuvni kuchaytirish bo‘yicha tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: bachadon bo‘yni saratoni, inson papilloma virusi, HPV, epidemiologiya, Samarqand viloyati, skrining, emlash, profilaktika.

EPIDEMIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF HIGH-RISK HUMAN PAPILLOMAVIRUS INFECTION AND PREVENTION OF CERVICAL CANCER IN SAMARKAND REGION

Maxmudova Lola Baxromovna

Associate Professor, Department of Epidemiology, Samarkand State Medical University

Ibragimova Fayyoza Chori qizi
Master’s Student, Department of Epidemiology, Samarkand State Medical University

Abstract: This article describes the epidemiological importance of high-risk human papillomavirus (HPV), the main etiological factor associated with cervical cancer, and reported findings from the Samarkand area. According to a study conducted in three regions of Uzbekistan during 2021–2023, high-risk HPV was detected in 452 of 7,594 women examined in the Samarkand area (6.0%). Findings by age group are summarized, with caution advised when interpreting groups with small sample sizes. Recommendations are presented on HPV vaccination, screening, and strengthening epidemiological surveillance.

Keywords: cervical cancer, human papillomavirus, HPV, epidemiology, Samarkand region, screening, vaccination, prevention.

Bachadon bo‘yni saratoni ayollar salomatligi uchun muhim jamoat salomatligi muammolaridan biridir. Kasallik holatlarining deyarli barchasi yuqori xavfli inson papilloma virusi (HPV) turlari bilan uzoq davom etuvchi infeksiya bilan bog‘liq. HPV keng tarqalgan viruslar guruhiga kiradi; aksariyat infeksiyalar organizm tomonidan tabiiy ravishda bartaraf etiladi, biroq yuqori xavfli turlar bilan davomli infeksiya bachadon bo‘yni hujayralarida saratonoldi o‘zgarishlarini yuzaga keltirishi mumkin [1, 2].

Bachadon bo‘yni saratonining oldini olishda birlamchi profilaktika — HPVga qarshi emlash, ikkilamchi profilaktika esa skrining orqali saratonoldi o‘zgarishlarini erta aniqlash va o‘z vaqtida davolashdan iborat. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ushbu chora-tadbirlarni o‘zaro uyg‘unlashtirishni tavsiya etadi [1, 3]. Samarqand viloyatida yuqori xavfli HPV infeksiyasiga oid ma’lumotlarni tahlil qilish hududiy profilaktika ishlarini rejalashtirish va skrining xizmatlarini takomillashtirish uchun ahamiyatlidir.

Samarqand hududida ayollar orasida yuqori xavfli HPV infeksiyasining tarqalish ko‘rsatkichlarini chop etilgan tadqiqot ma’lumotlari asosida tavsiflash hamda bachadon bo‘yni saratonining oldini olishga qaratilgan epidemiologik chora-tadbirlarni yoritish.

Maqola ikkilamchi ma’lumotlar tahlili va ilmiy adabiyotlar sharhi asosida tayyorlandi. Asosiy manba sifatida 2021–2023-yillarda Toshkent, Andijon va Samarqand hududlarida 20 yosh va undan katta 43 921 nafar ayolni qamrab olgan, yuqori xavfli HPV genotiplarini laboratoriya usulida tekshirgan tadqiqotdan foydalanildi [4]. Maqolada Samarqand hududiga oid chop etilgan natijalar tavsifiy tarzda umumlashtirildi. Birlamchi tibbiy hujjatlar asosida mustaqil tadqiqot o‘tkazilmaganligi sababli keltirilgan natijalar yangi mualliflik klinik ma’lumotlari hisoblanmaydi.

Tahlilda HPV aniqlanish ulushi va yosh guruhlari bo‘yicha taqsimot ko‘rib chiqildi. Ushbu ko‘rsatkichlar tadqiqotda qatnashgan ayollarga tegishli bo‘lib, ularni Samarqand viloyatidagi barcha ayollarning umumiy ko‘rsatkichi sifatida talqin qilish mumkin emas.

O‘zbekistonning uch hududida o‘tkazilgan tadqiqotda yuqori xavfli HPVning umumiy aniqlanish ulushi 7,4% ni tashkil etgan. Samarqand hududida tekshirilgan 7 594 nafar ayolning 452 nafarida infeksiya aniqlangan, ya’ni ko‘rsatkich 6,0% bo‘lgan. Shu tadqiqotda Andijon hududida 7,0%, Toshkent hududida esa 8,0% qayd etilgan [4]. Hududlar o‘rtasidagi farqlarni izohlashda tekshiruvdan o‘tgan ayollarning yoshi, tanlanma tarkibi va boshqa omillarni hisobga olish zarur; bu raqamlar o‘z-o‘zidan viloyatlar kesimida kasallik xavfini qat’iy solishtirish uchun yetarli emas.

Samarqand hududida yosh guruhlari bo‘yicha yuqori xavfli HPV aniqlanishi quyidagicha qayd etilgan: 20–29 yoshda 62 nafar ayoldan 7 nafarida (11,3%); 30–39 yoshda 4 520 nafardan 264 nafarida (5,8%); 40–49 yoshda 2 952 nafardan 178 nafarida (6,0%); 50–59 yoshda 54 nafardan 2 nafarida (3,7%); 60 yosh va undan katta guruhda 6 nafardan 1 nafarida (16,7%) [4]. 60 yoshdan katta guruhdagi foiz juda kam

ishtirokchiga asoslanganligi sababli uni keng aholi guruhiga xos barqaror ko‘rsatkich sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas.

HPV infeksiyasining aniqlanishi bachadon bo‘yni saratoni mavjudligini anglatmaydi. Saraton xavfi, asosan, yuqori xavfli HPV turlari bilan uzoq davom etuvchi infeksiya va hujayraviy o‘zgarishlar bilan bog‘liq [2]. Shu sababli epidemiologik kuzatuvda HPV testlari natijalarini skrining tarixi, yosh tarkibi, emlanish holati va keyingi tibbiy kuzatuv ma’lumotlari bilan birgalikda tahlil qilish muhimdir.

Viloyat miqyosidagi kelgusi tadqiqotlarda hudud, yosh, tekshiruv turi, skrining qamrovi va emlanish holati standart shaklda qayd etilishi tavsiya etiladi. Bunday yondashuv vaqt bo‘yicha o‘zgarishlarni kuzatish hamda profilaktik dasturlarni baholash imkonini yaxshilaydi.

Profilaktika va epidemiologik nazorat: Birinchidan, HPVga qarshi emlash haqida aholining xabardorligini oshirish lozim. Emlash milliy emlash taqvimi va amaldagi klinik tavsiyalarga muvofiq tashkil etilishi kerak [1, 3]. Ikkinchidan, bachadon bo‘yni saratoni skriningini amaldagi milliy tavsiyalar asosida olib borish, tekshiruvga kelmagan ayollarni xabardor qilish va ijobiy natijadan keyingi tekshiruv hamda davolashga yo‘naltirish tizimini mustahkamlash zarur. Uchinchidan, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalarida tushuntirish ishlarini kuchaytirish, HPV infeksiyasi haqidagi noto‘g‘ri qarashlarni kamaytirish va tibbiy xizmatlardan foydalanishdagi to‘siqlarni aniqlash muhim. To‘rtinchidan, hududiy epidemiologik kuzatuv doirasida HPV testlari natijalari, skrining va emlash qamrovi hamda keyingi kuzatuv ko‘rsatkichlarini muntazam tahlil qilish tavsiya etiladi.

2021–2023-yillarda uch hududda o‘tkazilgan tadqiqot ma’lumotlariga ko‘ra, Samarqand hududida tekshirilgan 7 594 nafar ayolning 452 nafarida yuqori xavfli HPV aniqlangan va aniqlanish ulushi 6,0% ni tashkil etgan. Yosh guruhlari bo‘yicha ko‘rsatkichlar farqlangan, biroq ayrim guruhlardagi ishtirokchilar soni kamligi natijalarni umumlashtirishni cheklaydi. Bachadon bo‘yni saratonining oldini olishda HPVga qarshi emlash, dalillarga asoslangan skrining, ijobiy natijadan keyingi tibbiy

kuzatuv va aholining xabardorligini oshirish muhim. Samarqand viloyati bo‘yicha aniq xulosalar chiqarish uchun muntazam va reprezentativ epidemiologik ma’lumotlarni yig‘ish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sharipova, I. P., Musabaev, E. I., Sadirova, S. S., Suyarkulova, D. T., Tashev, S. E., Akhmedova, S. K., Turabova, N. R., Sharapov, S. M., Kasimova, R. I., Rakhimov, R. A., Yuldashova, G. T., Lee, K., Chun, G., & Kim, H. (2025). Prevalence of high-risk human papillomavirus genotypes among women in Uzbekistan, 2021–2023. Journal of Gynecologic Oncology, 36(1), e7. https://doi.org/10.3802/jgo.2025.36.e7

2. World Health Organization. (2021). WHO guideline for screening and treatment of cervical pre-cancer lesions for cervical cancer prevention (2nd ed.). https://www.who.int/publications/i/item/9789240030824

3. World Health Organization. (2021). WHO guideline for screening and treatment of cervical pre-cancer lesions for cervical cancer prevention: Second edition: Use of mRNA tests for human papillomavirus (HPV). https://www.who.int/publications/i/item/9789240040434

4. World Health Organization. (2024). Human papillomavirus and cancer. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/human-papilloma-virus-and-cancer

5. Walboomers, J. M. M., Jacobs, M. V., Manos, M. M., Bosch, F. X., Kummer, J. A., Shah, K. V., Snijders, P. J. F., Peto, J., Meijer, C. J. L. M., & Muñoz, N. (1999). Human papillomavirus is a necessary cause of invasive cervical cancer worldwide. The Journal of Pathology, 189(1), 12–19. https://doi.org/10.1002/(SICI)1096-9896(199909)189:13.0.CO;2-F

6. International Agency for Research on Cancer. (2024). Uzbekistan: Global Cancer Observatory – Cancer Today (GLOBOCAN 2022). https://gco.iarc.who.int/media/globocan/factsheets/populations/860-uzbekistan-fact-sheet.pdf